

ЗАСТОСУВАННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ІНОЗЕМНИХ МОВ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Білецька І. О.

доктор педагогічних наук,

професор кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

Розширення міжнародної інтеграції, переорієнтації мети іншомовної освіти на формування суб'єкта міжкультурної комунікації і багато інших чинників зумовили кардинальний перегляд її методології, базових понять і категорій, педагогіки та методики навчання. Це, в свою чергу, вимагає обов'язкових принципових змін у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов. На нашу думку, важливу роль у досягненні цілей та реалізації завдань іншомовної професійної підготовки студентів відіграють різноманітні навчальні стратегії, що використовуються для успішного цілеспрямованого вивчення мови.

Проблема підготовки вчителів іноземних мов стала предметом вивчення багатьох зарубіжних науковців: професійний розвиток педагога (В. Бейярд, Д. Бек, Дж. Берне, С. Вілсон та ін.); знання, уміння та навички педагога (Д. Леггет, Дж. Лейнхарт, Л. Ля Рос, С. Хол та ін.). А такі науковці, як І. Вароніс, С. Гасс, Р. Елліс, С. Лепкін, М. Лонг, Р. Оксфорд, М. Свейн у своїх дослідженнях проаналізували особливості використання стратегій вивчення мови.

В загальному можна стверджувати, що навчальна стратегія – це мисленнєва усвідомлена чи неусвідомлена діяльність, спрямована на вивчення нової інформації. Як зазначає електронне видання газети «My English Pages», стратегії вивчення мови – спеціальні дії, кроки або прийоми, які використовують студенти (часто усвідомлено), щоб удосконалити свої

досягнення в процесі розвитку умінь та навичок з іноземної мови. Вони можуть полегшити інтернаціоналізацію, накопичення, виправлення або використання нової мови, а також є знаряддям для безпосередньої участі у розвитку комунікативних здібностей [1].

Майбутніх учителів іноземних мов, які опановують фахові дисципліни, що є невід'ємною частиною їхньої професійної підготовки, необхідно навчити володіти такими стратегіями. Адже коли студенти починають розуміти свій власний процес учіння і можуть його контролювати, вони відчують більшу відповідальність за свою освіту. Якщо вони стратегічно думають і працюють, то мають вищу мотивацію до вивчення фахових дисциплін іноземної мови та більш зацікавлені у вдосконаленні своїх навичок, на відміну від тих, хто не вміє використовувати стратегії ефективно.

Як свідчать результати досліджень, на стратегії, які використовуються студентами, впливає складність завдання та рівень мовних знань. Наприклад, деякі стратегії, що застосовуються на початковому етапі вивчення теоретичних дисциплін, практикуються менш часто тими ж самими студентами, коли вони досягають середнього рівня, через те, що їм необхідно оволодіти новими стратегіями, які б допомогли у подоланні більш складних завдань. Існує особливе співвідношення між використанням стратегій вивчення мови і рівнем обізнаності студентів зі своїми вміннями опановувати іншомовний матеріал. Більшість студентів зазначають, що стратегії дуже їм допомагають в оволодінні матеріалу з таких теоретичних курсів, як лексикологія, стилістика, теоретична граматики та ін., а викладачі вказують, що краще вчать використовувати стратегії студенти з середнім рівнем знань.

Аналізуючи особливості навчальних стратегій, які можуть практикуватися у закладі вищої освіти під час вивчення фахових дисциплін, ми з'ясували, що існують різноманітні підходи, запропоновані різними авторами до їх класифікації. Так, Дж. О'Меллі поділяє стратегії вивчення мови на три основні категорії: 1) метакогнітивні стратегії – включають усвідомлено спрямовані зусилля на виконання навчальних завдань; 2) когнітивні стратегії –

стосуються дій, які здійснює студент з метою трансформації нового матеріалу; 3) соціоафективні стратегії – інтеракція з іншим або контролювання власних почуттів під час вивчення іншомовних теоретичних курсів [2].

У класифікації Дж. Рубіна також є три типи стратегій, які безпосередньо чи опосередковано впливають на вивчення теоретичного матеріалу: 1) стратегії вивчення (когнітивні: роз'яснення / підтвердження; припущення / індуктивний висновок; дедуктивний роздум; практика; запам'ятовування; моніторинг); 2) комунікативні стратегії; 3) соціальні стратегії [4].

На нашу думку, найбільш повною є класифікація, запропонована Р. Оксфорд, яка вважає, що мета стратегій вивчення мови полягає у тому, щоб бути зорієнтованим на розвиток комунікативної компетенції. Вона виділяє два основних класи: прямі і непрямі стратегії. До перших належать: 1) пам'ять: створення ментальних зв'язків; застосування образів та звуків; аналіз подумки; виконання дій; 2) когнітивні: практикування; стратегії отримання і надсилання повідомлень; аналізування; 3) компенсаторні: припущення; подолання обмежень у спілкуванні та письмі. Непрямі стратегії містять: 1) метакогнітивні: зосередженість на своєму навчанні; організація та планування свого навчання; оцінювання свого навчання; 2) афективні: зниження тривожності; самозаохочення; керування емоціями; 3) соціальні: поставка запитань; кооперування з іншими [3].

Ця класифікація тією чи іншою мірою перегукується із проаналізованими вище, тому зупинимося на ній детальніше і дамо коротку характеристику запропонованим стратегіям, які впливатимуть на усвідомлене та глибоке засвоєння майбутніми вчителями іноземної мови фахових дисциплін.

Когнітивні (cognitive) стратегії дозволяють студентові безпосередньо маніпулювати теоретичним матеріалом, наприклад через роздум, аналіз, узагальнення, синтез, опис, реорганізацію інформації, практику в мовному середовищі.

Метакогнітивні (metacognitive) стратегії (наприклад, визначення стилю навчання і потреб, збір та укладення матеріалу з певної теми, організація

робочого місця і розкладу, моніторинг помилок, оцінювання результатів успіху та ефективності будь-якого типу навчальної стратегії) застосовуються для управління навчальним процесом у цілому.

Стратегії, пов'язані з пам'яттю (*memory-related strategies*), допомагають студентам поєднувати одне іншомовне явище чи концепт з іншим, але без обов'язкового їх розуміння. Багато таких стратегій сприяють запам'ятовуванню і відновленню інформації у визначеному порядку (наприклад, акронімів), під час інших прийомів – навчання через звуки (наприклад, римування), образи (уявні образи самих лексичних явищ або їх значень), поєднання звуків і образів (метод ключового слова), зорову пам'ять. Проте стратегії, пов'язані з пам'яттю, часто використовуються для запам'ятовування лексичного матеріалу та граматичних структур на початковому етапі вивчення мови, але коли словниковий і граматичний запас розширюється, потреба в них стає меншою.

Компенсаторні (*compensatory*) стратегії (наприклад, вгадування значення з контексту під час слухання або читання; використання синонімів і описових еквівалентів для невідомого слова на письмі та під час спілкування; використання жестів (тільки в усному мовленні)) допомагають студентам компенсувати відсутні теоретичні знання.

Афективні (*affective*) стратегії такі, як з'ясування настрою та рівня тривожності, керування своїми емоціями, налаштованість на діяльність, використання позитивного самонавіювання, демонструють значний вплив на рівень оволодіння фаховими дисциплінами. Проте на подальших етапах вивчення мови студентам достатньо керуватися когнітивними, метакогнітивними та соціальними стратегіями, не відчуваючи потреби в афективних.

Соціальні стратегії (наприклад, запитання з метою отримання підтвердження, прохання уточнити незрозумілі моменти, спілкування з носієм мови і ознайомлення з культурними та соціальними нормами) допомагають майбутньому фахівцеві працювати з іншими і розуміти культуру та мову, яку вони вивчають.

На нашу думку, зазначені стратегії будуть корисними за наявності таких умов: стратегія застосовується для певного іншомовного завдання; стратегія відповідає конкретному навчальному стилю студента, який переважає на тому чи іншому рівні; студент застосовує стратегію ефективно і поєднує з іншими релевантними стратегіями.

Досвідчений педагог допомагає своїм студентам розвинути навички застосування навчальних стратегій і навчає користуватися їхнім широким спектром. Як правило, студенти керуються тими стратегіями, які відповідають їхньому основному стилю навчання. Проте викладач може активно допомогти їм модифікувати навчальний стиль, випробувавши деякі стратегії, які є поза межами стилю, якому вони дають перевагу. Це відбувається через стратегічне навчання.

Література:

1. Language Learning Strategies *My English Pages*. 2011. November 22 [Electronic resource]. Mode of access: <http://myenglishpages.com/blog/language-learning-strategies/>
2. O'Malley J. M., Chamot A., Stewner-Manzanares G., Kupper L., Russo R. Learning strategies used by beginning and intermediate ESL students *Language Learning*. 1985. № 35/1. P. 21–46.
3. Oxford R. L. Language learning styles and strategies: An overview [Electronic resource] – Mode of access: <http://hyxy.nankai.edu.cn/jingpinke/buchongyuedu/learning%20strategies%20by%20Oxford.pdf>
4. Rubin J. What the “good language learner” can teach us *TESOL Quarterly*. 1975. № 9 (1). P. 41–51.